

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN: 2181-1342 (ONLINE)

№7 (3) 2023

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES

ЭЛЕКТРОН ЖУРНАЛ

ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ

ELECTRONIC JOURNAL

ISSN: 2181-1342 (Online)

Сайт: <https://scienceproblems.uz>

DOI: 10.47390/SCP1342V3I7Y2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 7 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Аброр – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш

ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарқанд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Crossref DOI:

Таҳририят Crossref DOI нинг расмий аъзоси ҳисобланади ва 10.47.390 DOI префиксига эга. Ҳар бир нашр ва илмий мақолага индивидуал Crossref DOI рақами берилади.

Google Scholar

Журнал Google Scholar (Академия) да индексацияланади.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:
Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

- Usmonov Axrorjon Rustamjon o'g'li*
AMALIY SAN'AT BILAN BOG'LIQ NOMODDIY MADANIY MEROSLAR 9-15
- Зоҳидов Қобилжон Тоиржонович*
ИЛК АРАБ-МУСУЛМОН ДАВЛАТ БОШҚАРУВИДА МАДИНА ШАҲРИНИНГ ЎРНИ 16-20
- Siddiqov Mirshod Baxtiyorovich*
SOVET HOKIMIYATINING QORAQALPOG'ISTON ASSRDA IJTIMOIIY TA'MINOT
SIYOSATI 21-26
- Хайназаров Баҳромжон Бахтиёрович*
КАСПИЙОРТИ ВИЛОЯТИДА ТУБ БЎЛМАГАН АҲОЛИ ЭҲТИЁЖЛАРИ УЧУН ТАЪЛИМ
ТИЗИМИНИНГ ЖОРИЙ ЭТИЛИШИ ТАРИХИДАН
(XIX АСР ОХИРИ – XX АСР БОШЛАРИ) 27-32
- Мансуров Музаффаржон Шарифжон ўғли*
СОВЕТ ҲОКИМИЯТИ ЙИЛЛАРИДА МАДАНИЙ ТАДБИРЛАРНИНГ ТУРИЗМ ТАРҒИБОТИДА
ТУТГАН ЎРНИ 33-41
- Bobodustov Bobur Mirzaboyevich*
ZARAFSHON DARYOSIDAGI SUV AYIRG'ICH TIZIMLARINI TA'MIRLASHGA ROSSIYA
IMPERIYASI MA'MURIYATINING MUNOSABATI 42-47
- Саидбобоева Гулзора Нематжонова*
XX АСРНИНГ 30–50-ЙИЛЛАР ДАВРИЙ МАТБУОТ МАТЕРИАЛЛАРИ – РЕСПУБЛИКАНИ
ЭЛЕКТРЛАШТИРИШГА ОИД МАНБА 48-55

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

- Казаков Олим Сабирович*
ЕТАКЧИЛИК ТАЪСИРИДА БОШҚАРУВНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ 56-60
- Utkirov Abbos Meyliyevich*
CHALLENGES IN IMPLEMENTING TQM IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS 61-67
- Umronov Eldorbek Sodirovich*
TURISTIK KORXONALAR DOIRASIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI TASHKIL ETISH VA
RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY ASOSLARI 68-76
- Норбоев Аллаёр Исмоилович, Тулкинов Гайрат Кадилович*
ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ И НАПРАВЛЕНИЯ МЕНЕДЖМЕНТА В РАЗВИТИИ МОЛОДЁЖНОГО
ТУРИЗМА 77-82
- Xolmurotov Fozil Saribayevich*
MINTAQADA AHOLI TURMUSH FARAVONLIGINI OSHIRISHDA QISHLOQ XO'JALIK
MAHSULOTLARINI YETISHTIRUVCHI SUBYEKTLAR RO'LINI BAHOLASH 83-91
- Худайназарова Дилором Хайруллаевна*
ТЎҚИМАЧИЛИК САНОАТИ КОРХОНАЛАРИНИНГ ЯШИЛ ИҚТИСОДИЁТ ДОИРАСИДАГИ
РИСКЛАРИНИ СТРАТЕГИК ТРАНСФОРМАЦИЯЛАШ ИСТИҚБОЛЛАРИ 92-100

Гойипназаров Санжар Баходирович
СУНЪИЙ ИНТЕЛЛЕКТНИ ЖОРИЙ ЭТИШ НАТИЖАСИДА МЕХНАТ БОЗОРИДАГИ
ЎЗГАРИШЛАР101-110

Baxtiyorov Asrorbek Azizjon o'g'li
BANK MENEJMENTI ASOSLARI, UNING IQTISODIY MOHIYATI111-119

09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

Юлдашев Фаррух Абдурахманович
АХБОРОТЛАШГАН ЖАМИЯТДА ЭХТИЁЖ ВА МАНФААТЛАРНИНГ ЎЗАРО УЙҒУНЛИК
ХУСУСИЯТЛАРИ120-126

Тожибоев Сарвар Пулатжон ўғли
ДАВЛАТ ХИЗМАТИ ТУШУНЧАСИНИНГ МАЗМУН-МОҲИЯТИ ВА УНИНГ ҲУҚУҚИЙ
АСОСЛАРИ127-132

Ismatov Shohruhbek Murod o'g'li
YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOY DAVLAT BARPO ETISH VA UNING G'OYAVIY MAFKURAGA
ASOSLARI133-137

Abdullayev Temur Bobir o'g'li
TIL VA TAFAKKUR DIALEKTIKASINING BILISH JARAYONIDAGI ROLI138-143

Islamov Kamol Tashkulovich
UYG'ONISH DAVRI DUNYOQARASHIDA DINIY VA DUNYOVIY YONDASHUVLAR
NISBATI 144-150

10.00.00 - ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Isanova Feruza Tulqinovna
O'ZBEK TILI XALQARO HUQUQ SOHASIGA OID LEKSIK BIRLIKLARINING FUNKSIONAL
XUSUSIYATLARI151-160

Ro'ziyev Elbek O'rol o'g'li
AMIR TEMUR VA TEMURIY HUKMDORLAR YORLIQLARIDA SIYOSIY NUTQ SHAKLLARINING
QO'LLANILISHI161-167

Мухамедова Феруза Баходир кизи
ФОРМИРОВАНИЕ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ СИСТЕМЫ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ
А. КИМА.....168-174

Abdullayev Ikramjon Xashimdjanoich
TILSHUNOSLIKDA SO'Z VA SO'Z TURKUMLARI: TADQIQI VA TAVSIFI175-180

Tagayeva Sayyora Ulashovna, Inoyatillo Ozoda
FIZIKA FAKULTETI TALABALARIGA NEMIS TILINI O'QITISHDA INNOVATSION
METODLARINING QO'LLANILISHI181-185

Egamberdiyeva Mohidil Gulomjon qizi
MADANIYATLARARO MULOQOTDA NUTQIY ETIKETNING ANTROPOSENTRIK
TADQIQI186-190

12.00.00 - ЮРИДИК ФАНЛАР

- Жавлиев Нурали Баходирович*
МАЪМУРИЙ-ҲУҚУҚИЙ НИЗОЛАР ТУШУНЧАСИ ВА МАЗМУН-МОҲИЯТИ191-195
- Узакова Гўзал Шариповна*
БАРҚАРОР РИВОЖЛАНИШ МАҚСАДЛАРИГА ЭРИШИШДА СУВ РЕСУРСЛАРИДАН
ОҚИЛОНА ФОЙДАЛАНИШ (ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТЛАРИ).....196-204
- Usmanov Alisher Tolmasovich*
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA MA'MURIY HUQUQBUZARLIK TO'G'RISIDAGI ISHLARNI
YURITISHNING SODDALASHTIRILGAN TARTIBI: MUAMMOLAR VA TAKLIFLAR205-213
- Авезова Элеонора Парахатовна*
РАВНОЕ ПРАВО ГРАЖДАН НА ПОСТУПЛЕНИЕ В ГОСУДАРСТВЕННУЮ ГРАЖДАНСКУЮ
СЛУЖБУ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН214-218
- Мукумов Бобур Мелибой угли*
ОЦЕНКА РЕГУЛИРУЮЩЕГО ВОЗДЕЙСТВИЯ ПРОЕКТОВ НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫХ
АКТОВ ПО ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ТЕХНОЛОГИЙ БЛОКЧЕЙН. СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ
.....219-224
- Туракулова Назира Абдишукуровна*
СТАРТАП ЛОЙИҲАЛАРИНИ ТУЗИШ ВА МОЛИЯЛАШТИРИШ ТАРТИБИ:
ДАВЛАТ ВА НОДАВЛАТ НУҚТАИ НАЗАРИДАН225-232

13.00.00 - ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

- Хўжамкелдиев Гафур Султон ўгли*
СПОРТ МАШҒУЛОТЛАРИ ЖАРАЁНЛАРИДА ТИКЛАНИШНИНГ АҲАМИЯТИ233-237
- Aziz Hasanovich Rajabiy*
BO'LAJAK VOKAL O'QITUVCHILARINING INTELLEKTUAL-IJODIY FIKRLASH QOBILIYATINI
RIVOJLANTIRISH238-242
- Malikova Sevar Samatovna*
BO'LAJAK XOR RAHVARLARINING IJODIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH243-246
- Васильченко Ольга Анатольевна*
ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ ВОКАЛЬНО-ХОРОВЫХ НАВЫКОВ247-251
- Хојитуродова Маһлиёхон Кенжавоу қизи, Иномов Фахриддин О'рмонjonovich*
AN INNOVATIVE APPROACH TO THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' MOVEMENT SKILLS
AND COMPETENCIES IN PHYSICAL EDUCATION CLASSES252-257
- Асадуллаева Наргиза*
БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИЛАРДА ФАОЛ ФУҚАРОЛИК КОМПЕТЕНЦИЯСИНИ
МУСТАҲҚАМЛАШГА ҚАРАТИЛГАН ИЖТИМОЙ-СИЁСИЙ ЖАРАЁННИ
РИВОЖЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ258-265
- Mamadova Feruzaxon Mirzaaxmad qizi*
BO'LAJAK JISMONIY MADANIYAT MUTAXASSISLARINING PEDAGOGIK MADANIYATI VA
KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING PEDAGOGIK MODELI266-272

<i>O'ktamova Navruza Botir qizi</i> BO'LAJAK JURNALISTLARGA INGLIZ TILINI O'QITISHDA SOTSIOLINGVISTIK KOMPETENSIYANI TAKOMILLASHTIRISH (SIYOSIY-IJTIMOIIY MATNLAR MISOLIDA)	273-277
<i>Humonjonov Shoxzodbek Dilshodjon ўғли</i> ОЛИЙ ТЕХНИКА ТАЪЛИМИДА МЕХНАТ МУҲОФАЗАСИ ВА ТЕХНИКА ХАВФСИЗЛИГИ ҚОИДАЛАРИНИ ЎҚИТИШДА ЭЛЕКТРОН МЕТОДИК АСОСЛАРИНИНГ ИЛМИЙ АҲАМИЯТИ	278-287
<i>Xuramov Ilxom Panjiyevich</i> PROFESSIONAL TA'LIM TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YUZASIDAN ISLOHOTLARNI JADALLASHTIRISH VA KASBIY KO'NIKMALARNI RIVOJLANTIRISH	288-292
<i>Azizbek Umarov</i> MEDIATA'LIM – TALABALARNING MEDIA MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHGA YO'NALTIRILGAN FAN TARMOG'I SIFATIDA	293-299
<i>Saidova Zilola Gadoymurodovna</i> TA'LIM INTEGRATSIYASINING AYRIM MASALALARI	300-307
<i>Raxmonova Gulrux Ulashevna</i> O'ZBEK XALQINING MILLIY HARAKATLI O'YINLARIDAN JISMONIY TARBIYA DARSLARIDA SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI	308-312
<i>Boynazarova Sayyora Ruzikulovna</i> BIOLOGIYA O'QITUVCHISI KASBIY KOMPETENSIYALARI VA KOMPETENTLIGINI MONITORING QILISHNING MAVJUD METODIKASI VA UNI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	313-317
<i>Shermuhammadov Bahodirjon, Xasanova Ozodaxon Qurvonali qizi</i> MDH OLIMLARI TOMONIDAN CHET TILLARNI O'RGANISHDA UCHRAYDIGAN XATOLAR MAVZUSIDA OLIB BORGAN TADQIQOTLAR TAHLILI	318-323
<i>Abdusalimova Nargizaxon Olimjon qizi</i> MAKTAB TA'LIM TIZIMIDA STEAM TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANIB FIZIKA DARSLARINI TASHKIL ETISHNING AFZALLIKLARI	324-329
<i>Shafiyeva Elnara, Murotmusaev Komiljon Buribaevich</i> THE CHARACTERISTICS OF MENTAL HEALTH IN ELDERLY PEOPLE	330-349

13.00.00- Педагогика фанлари

Abdusalimova Nargizaxon Olimjon qizi
Qo'qon DPI stajyor-tadqiqotchisi

МАКТАБ ТА'ЛИМ ТИЗИМИДА STEAM TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANIB FIZIKA DARSLARINI TASHKIL ETISHNING AFZALLIKLARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktab ta'lim tizimida STEAM texnologiyasidan foydalanib fizika darslarini tashkil etishning afzalliklari haqida fikr-mulohazalar yuritilgan. Maqolada zamonaviy fizika fani o'qituvchisi oldiga qo'yilayotgan talablardan kelib chiqib, dars jarayonida STEAM texnologiyasini qo'llash samaradorligi haqida fikrlar berilgan. Shuningdek maqolada bugungi kunda fizika darslarida pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali dars samaradorligi hamda mazmundorligini oshirish mexanizmlari haqida ham ayrim fikr-mulohazalar bayon etilgan.

Kalit so'zlar. STEAM, dars jarayoni, pedagog, ta'lim usullari, mahorat, rivojlanish, mazmun, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, o'quvchi.

Abdusalimova Nargizakhan Olimjon kizi
intern-researcher Kokan SPI

ADVANTAGES OF ORGANIZING PHYSICS LESSONS USING STEAM TECHNOLOGY IN THE SCHOOL EDUCATION SYSTEM

Abstract. This article discusses the benefits of organizing physics classes using STEAM technology in the school education system. Based on the requirements of the modern physics teacher, the article gives opinions about the effectiveness of using STEAM technology in the course of the lesson. Also, the article contains some opinions about the mechanisms of increasing the efficiency and meaningfulness of lessons by using pedagogical technologies in physics classes today.

Keywords. STEAM, teaching process, pedagogue, educational methods, skill, development, content, modern pedagogical technologies, student.

Абдусалимова Наргизахон Олимжон қизи.
стажер-исследователь Кокан ГПИ

ПРЕИМУЩЕСТВА ОРГАНИЗАЦИИ УРОКОВ ФИЗИКИ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ СТЕАМ ТЕХНОЛОГИИ В СИСТЕМЕ ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В данной статье рассматриваются преимущества организации уроков физики с использованием технологии STEAM в системе школьного образования. Исходя из требований современного учителя физики, в статье приведены мнения об эффективности использования технологии STEAM в ходе урока. Также в статье содержатся некоторые мнения о механизмах повышения

эффективности и содержательности уроков за счет использования педагогических технологий на уроках физики сегодня.

Ключевые слова. STEAM, учебный процесс, педагог, методы обучения, мастерство, развитие, содержание, современные педагогические технологии, студент.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SCP1342V3I7Y2023N47>

Kirish. Hech kimga sir emaski, bugungi kunda mamlakatimiz ta'lim tizimida yuksal yangilanishlar, tub burilishlar yaqqol ko'zga tashlanmoqda. Muhtaram yurtboshimizning say harakatlari bilan maktab ta'limida ham o'zgarishlar amalga oshirilmoqda. Bugungi kunda pedagoglarning maqomini oshirish, ularga har tomonlama imkoniyat yaratish va shu orqali ta'lim tizimini takomillashtirish hamda kelajak avlodni bilimli, vatanga sadoqatli va shu bilan birgalikda zamonga hamnafas qilib tarbiyalash o'z dolzarbligini kasb etmoqda. Bu izchil ishlarni amalga oshirishda Prezidentimizning bir qator qaror va farmonlari qabul qilindi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022-2026-yillarda maktab ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risida"gi 11.05.2022-yildagi PF-134-sonli farmoni,[1] shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi 29.04.2019-yildagi PF-5712-son [2] farmoni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Fizika sohasidagi ta'lim sifatini oshirish va ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"19.03.2021 yildagi PQ-5032-son qarorlarini yuqoridagi fikrimizga misol qilib aytishimiz mumkin.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Biz ushbu maqolani yoritishda ko'plab adabiyotlarni o'rganib, tahlil qilib chiqdik. Jumladan, M.Ismoilov, P.Xabibullayevlarning "Fizika kursi", I.P.Xabibullayev, A.Boydadayevlarning "Fizikadan umumta'lim maktablari uchun darslik", M.Mamadazimovning "Umumiy astronomiya", Y.I.Perelmanning "Qiziqarli astronomiya" kabi kitob va darsliklarni misol qilishimiz mumkin. Shuningdek ushbu muammoni yoritishda hukumat qarorlari va farmonlariga ham tayandik. Oldinga o'tib aytish mumkinki, biz o'rganib, tahlil qilib chiqqan ko'plab manbalardan shuni hulosalaydigan bo'lsak, o'rganilayotgan mavzu bevosita mamlakatimiz olimlari tomonidan yetarlicha tadqiq etilmagan. Olimlarimiz P.Xabibullayev, M.Ismoilov, M.Mamadazimov, A.Bahromov, M.Yo'ldashevalar o'z tadqiqotlarida fizika darslarini olib borishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash haqida fikr bildirgan bo'lsalarda, STEAM texnologiyasiga aytarli to'xtalmagan. Yoki pedagog olimlarimizdan O.Musurmonova, N.Erkaboyeva, T.Egamberdiyeva, O.Safarova, M.Maqsudovlarning tadqiqotlarida zamonaviy pedagogik qarashlar va pedagogik texnologiyalarni dars jarayonida qo'llashga doir tavsiyalar berilgan bo'lsada, ularning ishlarida ham STEAM texnologiyasi aytarli yoritilmagan. Shundan kelib chiqib mavjud tadqiqotimizni dolzarb deb hisoblash mumkin.

Tahlil va natijalar. Bugungi golballashuv davrida ta'lim tizimi oldiga ulkan vazifalarni qo'ymoqda. O'sib kelayotgan yosh avlod zamon bilan hamnafas bo'lish barobarida bilimlarni tez o'zlashtirish, zamonaviy texnologiyalardan mohirlik bilan foydalanish ko'nikmalariga ega ekanligini aytish darkor. Shuning uchun bugungi pedagog har tomonlama barkamol bo'lishi, dars jarayonini qiziqarli tarzda tashkil etishi va ta'lim oluvchilarni dars jarayoniga qiziqтира olishi darkor. Ayniqsa murakkab hisoblangan fizika darslarini qiziqarli tarzda olib borish bir muncha mushkul vazifa hisoblanadi. Ma'lumki fizika darslari aniqlikka, hisob-kitobga

asoslangan bo'lib, bu aksariyat bolalarda darsga nisbatan zerikishni keltirib chiqarishi mumkin. Biz taklif etayotgan STEAM texnologiyasi orqali fizika darslarini olib borish yuqoridagi fikrimizga yechim bo'lishi mumkin.

STEAM yondashuvining asosiy g'oyasi: amaliyotning nazariy bilim kabi juda muhim ekanligi hisoblanadi. Ya'ni, o'rganish vaqtida biz nafaqat miya, balki qo'llarimiz bilan ham ishlashimiz kerak. Dars vaqtida bilim olish tez o'zgaruvchan dunyo bilan mos kelmaydi. STEAM yondashuvi bilan an'anaviy yondashuv o'rtasidagi asosiy farq, bolalar turli mavzularni muvaffaqiyatli o'rganishi uchun ularning aqli va qo'llarini baravar ishlatishidir. Ular bilimlarni o'zlari uchun "o'zlari" o'rganadilar.[9. B-2]

Avvalo STEAM texnologiyasi nima, uni dars jarayonida qanday qo'llash mumkin? kabi savollarga to'xtalib o'tsak.

Bir qarashda qisqartma murakkab ko'rinadi, lekin tahlil etilsa hammasi juda oddiydir: S-(science) fan, T-(technology) texnologiya, E-(engineering) muhandislik, A-(art) san'at, M-(mathematics) matematika yoki: tabiiy fanlar, texnologiya, muhandislik san'ati, ijodkorlik, matematika.[4,14] Oddiy qilib aytganda, zamonaviy dunyoda eng ko'p talab qilinadigan fanlardir. Shuningdek, kichik guruhlarda juft bo'lib ishlash STEAM ta'limining asosiy ustunligidan biridir. Misol uchun, robototexnika darsida ikkita ta'lim oluvchi bitta kompyuterda ishlaydi va bitta konstruktorni yig'adi. Bu o'quv materiallarini tejash uchun emas balki bolalarni hamkorlikka o'rgatish, bolalarga jamoada ishlashni o'rgatish, muloqot qilish qobiliyatini rivojlantirish, guruhda ishlashni o'z ichiga oladi.

STEAM texnologiyasi nazariya va amaliyotni birlashtirishning mantiqiy natijasidir. Bu texnologiya dastavval Amerikada ishlab chiqilgan. Amerikadagi ba'zi maktablar bitiruvchilarning erishgan yutuqlari inobatga olindi va fan, texnologiya, muhandislik va matematika kabi fanlarni birlashtirishga qaror qilishdi va STEM tizimi shu tarzda shakllandi. (Fan, texnika, muhandislik va matematika). Keyinchalik bularga Art ya'ni san'at qo'shildi va endi STEAM texnologiyasi bugungi qiyofaga ega bo'ldi. O'qituvchilar ushbu mavzular, aniqrog'i ushbu fanlardan bilimlar kelajakda ta'lim oluvchilarning yuqori malakali mutaxassis bo'lib yetishishiga yordam beradi, deb hisoblashadi. Oxir oqibat, bolalar yaxshi bilim olishga intilishadi va uni darhol amalda qo'llashadi.

STEAM ta'lim muhitida bolalar bilimga ega bo'ladilar va darhol undan foydalanishni o'rganadilar. Shuning uchun, ular o'sib ulg'ayganlarida va hayotiy muammolarga duch kelganda, atrof muhitning ifloslanishi yoki global iqlim o'zgarishi bo'ladimi, bunday murakkab masalalarni faqat turli sohalardagi bilimlarga tayanib va birgalikda ishlash orqali hal qilish mumkinligini tushunadilar. Bu yerda faqat bitta mavzu bo'yicha bilimga tayanish yetarli emas.

Agar biz an'anaviy ta'limning asosiy maqsadi bilimlarni o'rgatish va bu bilimlardan fikrlash va ijod qilish uchun foydalanish deb aytsak, STEAM yondashuvi bizni olgan bilimlarni haqiqiy ko'nikmalar bilan birlashtirishga o'rgatadi. Bu maktab o'quvchilariga nafaqat ba'zi bir g'oyalarga ega bo'lish, balki ularni amalda qo'llash va amalga oshirish imkoniyatini beradi. Haqiqatda ishlatilishi mumkin bo'lgan bilimgina haqiqatan ham qadrlidir hisoblanadi.

An'anaviy o'qitish uslublari bilan taqqoslaganda, o'rta maktabdagi STEAM yondashuvi bolalarni tajribalar o'tkazishga, modellar tuzishga, mustaqil ravishda musiqa va filmlar yaratishga, o'z g'oyalarini haqiqatga aylantirishga va yakuniy mahsulotni yaratishga undaydi. Ushbu ta'lim yondashuvi bolalarga nazariya va amaliy ko'nikmalarni samarali tarzda birlashtirishga imkon beradi va universitetga kirish va keyingi o'qishni osonlashtiradi.

Axborotni olish, qayta ishlash va amaliyotda foydalanish STEAM ta'limi dasturining asosini tashkil etadi. STEAM ta'limi texnologiyasi loyihalash metodiga tayangan holda uning asosida bilish va badiiy izlanish yotadi. Bunday izlanish amaliy faoliyat jarayonida bilimlarni olish, so'ngra ulardan amaliyotda qayta foydalanish, ya'ni o'yinlarda konstruksiyalar tuzish, texnik ijodiyot elementlarini qo'llab, bilim olishga oid tadqiqot ishlarida amalga oshiriladi. STEAM ta'limi o'quvchi yoshlarning rivojlanishini tashqi olam bilan bevosita bog'laydi.[9. B-3]

Endi esa biz maktab ta'lim tizimida STEAM texnologiyasining afzalliklariga to'xtalib o'tamiz. Ular quyidagilar:

1. Ijodiy va yangicha fikrlash qobiliyatini shakllantirdi.
2. Sinf jamoasi bilan hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini shakllantiradi.
3. Nutqiy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarda nuqtani o'stirishga xizmat qiladi.
4. Olingan bilimlarni filtrlashga ko'maklashadi.
5. Nafaqat fizika fanini balki boshqa fanlararo aloqadorlikni ta'minlaydi.

Yuqorida keltirib o'tgan fikrlarimizni asoslab o'tsak.

Ijodiy va yangicha fikrlash qobiliyatini shakllantiradi deganda biz STEAM texnologiyasi talablaridan kelib chiqib bolani rivojlantirish, o'quvchilarni o'ylashga va muammolarga ijodiy yechim topishga undaydi deyishimiz mumkin. Vaqt o'tishi bilan, bu bolalar tanqidiy fikrlashni o'rganadilar va o'zlarining dalillarini tasdiqlash uchun xolis ma'lumotlar va faktlarga murojaat qilishadi. STEM texnologiyasi orqali bola o'z tasavvurlarini kashf qilishga harakat qiladi va bu unga qiziqarli imkoniyatlar oqimi ochiq bo'lishiga ishonch hosil qiladi. Bolalarda qiziqish uyg'onsa, ular tajriba va o'rganishga ko'proq ishtiyoqmand bo'lib, ta'limga vaqt va kuch sarflashadi. Bu esa fizika fani uchun juda muhimdir.

Sinf jamoasi bilan hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini shakllantiradi. STEAM texnologiyasini qo'llashga bo'lgan talablarda biri aynan hamkorlikda ishlashdir. Taqdim etilayotgan muammoni o'quvchi yakka o'zi hal qila olmaydi. Bunga pedagog tomonida kichik guruhlarda ishlash talab etiladi va sinf jamoasini kichik guruhlarga bo'lib chiqib loyiha taqdim etiladi. Shu asnoda bolalarda tengdoshlari bilan ishlash ko'nikmalari shakllantiriladi. Bolalar STEM orqali umumiy maqsadlarga tezroq erishish uchun yetakchilik va muloqot qobiliyatlarini namoyish qilish samaraliroq ekanligini tushunadilar.

Nutqiy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarda nutqni o'stirishga xizmat qiladi. STEM texnologiyasi o'z ichida san'at, madaniyat kabi fanlarni ham mujassamlashtirgan bo'lib, tadqiqotlarda keltirilishicha nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar san'at orqali 27%, boshqa madaniyatlararo tanishuv orqali 18% hollarda nutqidagi muammoni bartaraf etishga erishganlar.[5,158] Shuningdek, boshqa madaniyatlar va mamlakatlardagi odamlar bilan muloqot qilish, ularning o'sishi va dunyoga ochiq, xilma-xil qarashlarini qabul qilishlariga yordam berishini ham ta'kidlash lozim.

Olingan bilimlarni filtrlashga ko'maklashadi. Yuqorida keltirib o'tganimizdek, STEAM texnologiyasi bolada yangicha fikrlashni shakllantiradi. Bolaning fikriy rivojlanishini axborotlar oqimini tahlil qilishga, ularni filtrlashga yordam beradi. Bola bugungi kunda axborotlar zamonida STEAM texnologiyasi orqali axborotlar bilan ishlash kompetensiyalarini shakllantirib boradi.

Nafaqat fizika fanini balki boshqa fanlararo aloqadorlikni ta'minlaydi. Yuqorida STEAM qisqartmasini tahlil qilganimizda ham fanlararo aloqadorlik ko'zga tashlangan bo'lishi kerak. STEAM texnologiyasini qo'llash faqatgina bir fan doirasida amalga oshirilmaydi. STEAM

texnologiyasining yoyilmasiga e'tibor bersak, S-(science) fan, T-(technology) texnologiya, E-(engineering) muhandislik, A-(art) san'at, M-(mathematics) matematika yoki: tabiiy fanlar, texnologiya, muhandislik san'ati, ijodkorlik, matematika fanlarini o'zida mujassamlashtirgan. Bu esa pedagogdan serqirralikni talab qiladi. Shu asnoda ta'lim oluvchilarga nafaqat fizika fanidan balki boshqa fanlardan ham kerakli bilimlar berib boriladi.

STEAM texnologiyasi barchamizga ma'lumki, evrestk ta'lim metodi hisoblanadi. Fizika fani darslarida jarayon qiziqarli bo'lishi uchun, bu mashg'ulotlardagi har bir masala yoki topshiriq so'zma-so'z quruq yodlash uchun emas, balki ularning oliy faoliyatlarini ishga soladigan xarakteri bo'lishi kerak. Amerikalik olim D.Poya evristik ta'lim metodi to'g'risida shunday degan edi: "Evristikani maqsadi yangiliklarga olib boruvchi metod va qoidalarni izlash demakdir".[8,25] U evristik metod mohiyatini quyidagidek izchillikda tuzilgan reja orqali amalga oshirishni tavsiya qiladi:

1. Masala yoki amaliy topshiriqning qo'yilishini tushunish.
2. Masalaning yechish rejasini tuzish.
3. Tuzilgan rejani amalga oshirish.
4. Orqaga nazar tashlash (hosil qilingan yechimni tekshirish).

Bu rejani amalga oshirish jarayonida o'qituvchilar quyidagi savollarga javob topadilar.

1. Masalada nima noma'lum?
2. Masalada nimalar ma'lum?
3. Masalaning sharti nimalardan iborat?
4. Ilgari shunga o'xshagan masalalar yechilganmi?

5. Agar shunga o'xshagan masalalar yechilgan bo'lsa, undan foydalanib qo'yilayotgan masalani yecha oladimi?

Yuqoridagi keltirilgan reja ta'lim oluvchilarning ijodiy fikrlash faoliyatlarini shakllantirishga hiznat qiladi, lekin bu reja ta'lim oluvchilarning ijodiy qobiliyatlarini shakllantiruvchi yagona vosita bo'la olishini ham ta'kidlashimiz darkor.

Xulosa. Yuqoridagi fikrlarimizga tayangan holda xulosalaydigan bo'lsak, bugungi kun fizika ta'limini olib borishda STEAM texnologiyasining afzalligi anchagina yuqori ekanligi ko'zga tashlandi. Jumladan fizika darslari jarayonida STEAM texnologiyasini qo'llash orqali quyidagilarga erishish mumkin:

1. Eng avvalo dars jarayonini qiziqarliligi ta'minlanadi;
2. Sinfdagi turli hil o'zlashtirishga ega bo'lgan o'quvchilarda ham STEAM texnologiyasini qo'llash orqali ko'nikmalar hosil qilinadi;
3. Dars jarayonida an'anaviylikdan zamonaviylik konsepsiyasi sari tamoilini oshiradi;
4. O'quvchilarda mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi;
5. Boshqa yondosh fanlar bilan integratsiya jarayonini ta'minlashga xizmat qiladi.

Demak maktab ta'lim tizimida STEAM texnologiyalarini qo'llash orqali dars jarayonidan ko'zlangan maqsadga erishish bir muncha osonlashadi va dars samaradorligi ham ortadi. Maktab ta'limida amalga oshirgan tajriba-sinov ishlarida ma'lum bo'ldiki, an'anaviy fizika darsi va STEAM texnologiyasini qo'llangandagi fizika darslari orasidagi o'sish foizi 22 foizga teng bo'ldi.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 11.05.2022-yildagi PF-134-sonli Farmoni. <https://lex.uz/uz/docs/-6008663>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 29.04.2019-yildagi "O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5712-son farmoni. <https://lex.uz/docs/-4312785>
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 19.03.2021 yildagi "Fizika sohasidagi ta'lim sifatini oshirish va ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-5032-son qarori. <https://lex.uz/docs/-5338558>
4. M.Ismoilov, P.Xabibullayev "Fizika kursi". Toshkent.: O'zbekiston. 2000-yil, 14-bet.
5. I.P.Xabibullayev, A.Boydadayev "Fizikadan umumta'lim maktablari uchun darslik" G'ofur G'ulom nomidagi nashriyot matbaa uyi, Toshkent.:2010-yil, 158-bet
6. M.Mamadazimovning "Umumiy astronomiya". Toshkent.: Yangi asr avlodi, 2019-yil. 36-bet
7. Y.I.Perelmanning "Qiziqarli astronomiya" (to'ldirilgan nashr). Toshkent.: O'qituvchi, 2019-yil. 83-bet.
8. Ishmuhammedov R.J., Yo'ldoshev M. Ta'lim va tarbiyada zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – T.: - Nihol nashriyoti, 2016.
9. Mamatkarimova Mexrangiz Xolmurodova Asmoh "Zamonaviy steam yondashuvi davr talabi" Международный научный журнал № 5 (100), часть 1 «Новости образования: исследование в XXI веке» декабрь, 2022 г

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 7 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).